

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

Дубини Максима Вікторовича

**на дисертаційну роботу Заїки Олени Володимирівни на тему:
«Цифрова трансформація та фінансова архітектоніка для стратегічного
відновлення суб'єктів бізнесу», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 07 Управління та адміністрування за
спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування**

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Роль цифрових технологій у розвитку фінансових систем за останні роки стрімко зростає, для бізнесу це означає не просто оновлення інструментів, а й зміни в підходах до організації бізнесу, починаючи від зміни внутрішніх процесів до взаємодії із зовнішнім ринковим середовищем. В умовах існуючої невизначеності, спричиненої, в першу чергу, військовими діями, та загальними структурними змінами у світовій економіці, цифрова трансформація стає необхідною умовою подальшого розвитку підприємств.

Запровадження інформаційно-комунікаційних інновацій, якими й можна вважати цифрові технології, вимагає відповідного фінансування. Цифровізація змінює функціонування сфери фінансових послуг, трансформує усталені моделі залучення фінансових ресурсів підприємствами та підхід фінансових установ до надання таких ресурсів. Відповідно можна стверджувати, що поступово змінюються принципи, умови, напрямки фінансування бізнесу. Це у свою чергу вимагає і від суб'єктів господарювання зміни підходів до залучення необхідних їм коштів, принципів функціонування для забезпечення подальшого розвитку в умовах дефіциту коштів, нестабільності, зміни операційних підходів в результаті використання цифрових технологій. Отже, можемо спостерігати загалом сьогодні зміну моделі і фінансової архітектури та архітектоніки в межах функціонування фінансової системи та, відповідно, окремих економічних суб'єктів.

Фінансова архітектура та архітектоніка є основою формування фінансових стратегій розвитку підприємств, на її засадах будується не лише система

фінансового управління, а й вся модель виробничо-комерційної діяльності. Специфіка побудови фінансових систем в різних сферах має свої виклики, які важливо адаптувати, тому фінансова архітектоніка передбачає систематичне та комплексне проєктування і координацію фінансової системи, інструментів та механізмів управління з урахуванням стратегічних цифрових цілей підприємства. Такий підхід не лише дозволяє підвищити ефективність фінансової системи, але й формує основу для адаптації до ринкових та цифрових змін та підвищення цифрової спроможності бізнесу, загалом.

Для українських аграрних підприємств, зокрема з прифронтових територій, які зараз перебувають у складному процесі функціонування під час воєнних дій, а також готуються до подальших кроків післявоєнного відновлення, поєднання цифрової трансформації зі створенням сучасної фінансової архітектури й архітектоніки бізнес-процесів має першочергове значення. Це не лише підвищує ефективність використання наявних ресурсів та знижує ризики, але й сприяє формуванню нової парадигми стратегічного фінансового управління, орієнтованого на довгострокову перспективу. Обрана тема дисертаційного дослідження, на нашу думку, поєднує дві взаємопов'язані сфери розвитку бізнесу – технологічну та фінансову. Представлені напрями цифрової адаптації та трансформації системи фінансового управління є важливими для суб'єктів господарювання, які хочуть не лише використовувати стратегії «виживання» в існуючих кризових умовах, а й отримувати сучасні ринкові переваги в оновленій цифровій архітектурі ринкової економіки, що й підтверджує актуальність та важливість даного дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з напрямками виконання науково-дослідних робіт, науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження проводилось в рамках наукових досліджень Державного біотехнологічного університету: ДР 0121U109406 «Теоретичні та методологічні засади фінансово-кредитного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектора», де автором досліджено теоретичні засади формування

фінансового механізму для аграрного підприємства; ДР 0123U100366 «Фінансова архітектура і архітектоніка в умовах інноватизації та диджиталізації бізнес процесів», в межах якої опрацьовано теоретичні засади побудови фінансової архітектури та архітектоніки, окреслено передумови цифрової трансформації бізнес-процесів відповідно до існуючих трендів, досліджено сучасний стан ринкової активності фінтех-компаній та можливості залучення цифрових фінансових технологій до бізнесу; ДР 0124U001076 «Стратегії диджиталізації бізнес-процесів та фінансових технологій», де внесок автора полягав в опрацюванні теоретичного базису та процедурного забезпечення фінансового інжинірингу, його функціонального навантаження та можливостей використання фінансових технологій, а також в розробці сценаріїв й стратегій цифрової адаптації для підприємств.

Новизна результатів дисертаційного дослідження

Новизна одержаних результатів полягає в розробці теоретико-методологічних засад формування фінансової архітектоніки бізнес процесів та обґрунтуванні ефективного використання інструментарію цифрової трансформації бізнесу з метою забезпечення їх довгострокового стратегічного відновлення. До положень наукової новизни віднесено:

вперше

- сформульовано концептуальні положення щодо використання процесного підходу для опису механізму формування фінансової архітектоніки функціонування суб'єктів бізнесу в умовах цифровізації, що реалізовано через опис алгоритму трансформації усталеної моделі такої архітектоніки в умовах цифрової трансформації операційних процесів зазначених суб'єктів, аналізу їх спроможності забезпечити ефективне впровадження та використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;

удосконалено

- концептуальні підходи до розгляду змісту фінансової архітектоніки, сутність якої розглянуто, на відміну від інших підходів, через побудову фінансової

архітектури підприємства та аналізу формування взаємозв'язків між її компонентами;

- механізм цифрової адаптації аграрних підприємств, який враховує фактори, що першочергово впливають на їх можливості, зокрема, виробничі, соціальні та інформаційні;

- модель стратегічного управління, яка передбачає запровадження фінансового інжинірингу бізнес-процесів як дієвого інструментарію побудови ефективної фінансової архітектури бізнесу та зниження рівня загроз й ризиків, які формуються на мікро-, мезо- та макрорівні;

- функціональне навантаження фінансового інжинірингу з моделюванням сценаріїв й стратегуванням та методичні рекомендації щодо формування фінансової системи підприємства через визначення впливу на показники ефективності діяльності підприємства;

дістало подальшого розвитку

- обґрунтування впливу цифрової трансформації, яке базується на широкому охопленні цифровізації бізнес-процесів та розширенні сфер залучення цифрових фінансових інструментів та отриманні конкурентних переваг за допомогою технологічних рішень й проактивної поведінки у фінансовому управлінні;

- тренди впровадження фінансових технологій, а також динамічні характеристики зростання інтересу до цифрових платформ й використання цифрових технологій;

- стратегічні напрями цифрової адаптації аграрних підприємств в окремих сферах виробничо-комерційної діяльності;

- вектори отримання конкурентних переваг у сфері бізнес-комунікацій, формування професійних партнерств за рахунок цифровізації, а також рішення прикладного використання представлених цифрових технологій в сфері агробізнесу.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації

Теоретичний базис проведеного дослідження та методичні напрацювання запроваджені в освітній процес Державного біотехнологічного університету, а прикладні результати дисертаційного дослідження схвалено та прийнято до впровадження в ТОВ «Агрофірма імені Гагаріна» Чугуївського району Харківської області та ПП «Агро-Глянь» Берестинського району Харківської області, що підтверджено відповідними довідками.

Повнота викладення у відкритому друку та апробація наукових положень

Результати дисертаційного дослідження викладені та опубліковані у 29 статтях та тезах доповідей, з них 2 статті – у виданнях, включених до наукометричних баз Scopus та Web of Science, 6 статей – у фахових виданнях України, 3 статті – у зарубіжних виданнях, 3 розділи – у колективних монографіях. Апробація результатів дослідження представлена участю в 15 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Загальний обсяг становить 13,62 ум.др.арк., з яких 10,56 ум.др.арк. належить автору.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Наукові положення, висновки та рекомендації, які представлені в дисертації, мають достатній рівень обґрунтованості. В роботі використані значний спектр наукових методів, а саме: контент-аналіз, синтез та аналіз, індукція, дедукція, експертні методи, статистичні та економетричні методи, SWOT-аналіз, порівняння, вимірювання та абстрагування.

Методологічні підходи до вивчення фінансової архітектури та цифрової трансформації бізнесу побудовані з урахуванням особливостей та специфіки аграрного сектору, що робить дослідження більш практико-орієнтованим. Достовірність отриманих результатів підтверджена аналітикою значного масиву емпіричних даних, що охоплюють період 2010-2024 рр., а також використанням кореляційно-регресійного аналізу для виявлення взаємозв'язків між ключовими

фінансовими показниками ефективності підприємства та факторами цифровізації. Джерелами використаної інформації є дані Державної служби статистики, Національного банку України, українських та міжнародних інформаційних ресурсів, фінансова звітність підприємств, а також результати власних досліджень автора.

Наукові положення, висновки та пропозиції, представлені в дисертаційному дослідженні можна характеризувати логічною узгодженістю, достовірністю отриманих даних та відповідністю сучасним підходам до стратегічного фінансового управління в контексті цифрової адаптації та трансформації бізнес-процесів.

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Візуалізація отриманих результатів дослідження презентована за допомогою 11 таблиць та 44 рисунків, які розміщені по тексту дисертації. Загальний обсяг роботи має 238 сторінок комп'ютерного тексту. Список використаних джерел налічує 215 найменувань (на 28 сторінках).

Анотація містить основні положення, викладені в дисертації, а також перелік опублікованих праць автора. У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, визначено об'єкт та предмет, сформульовано мету та завдання, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, представлено методи, які використовувались під час досліджень, та основні результати апробації, структуру роботи.

У першому розділі опрацьовано теоретичні основи запровадження моделей цифрової трансформації бізнесу в площині фінансового управління (п.1.1); визначено змістовне наповнення та роль фінансової архітектури та архітектоніки в стратегічному управлінні суб'єктів бізнесу (п.1.2); досліджено особливості запровадження сучасних фінансових технологій, як інноваційного інструментарію провадження цифрової трансформації бізнес-процесів (п.1.3).

У другому розділі дисертації проведено аналітичні дослідження динамічних змін, розвитку та перспектив розширення ринку фінансових технологій (п.2.1); проаналізовано сучасні практики використання цифрових технологій в сфері агробізнесу (п.2.2); досліджено світовий досвід залучення цифрових технологій до системи фінансового управління (п.2.3).

У третьому розділі сформовано та представлено організаційні передумови та напрями цифрової трансформації суб'єктів сфери агробізнесу (п.3.1); опрацьовано моделі фінансового інжинірингу, як основи формування фінансової архітекτονіки бізнес-процесів (п.3.2); розроблено концептуальні засади побудови фінансової архітектури та архітектоніки бізнес-процесів для стратегічного відновлення агробізнесу (п.3.3).

Всі поставлені завдання виконані повною мірою. Висновки відображають основні наукові результати, а також пропозиції їх практичного використання. За змістом дисертація відповідає встановленим вимогам.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Детальний аналіз дисертації, опубліковані наукові праці та наданий звіт про експертизу тексту доводить, що порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційне дослідження проводилося з дотриманням принципів та норм академічної доброчесності.

Використані в роботі інформаційні ресурси та джерела належним чином процитовані і мають відповідні посилання. Оформлення списку використаних джерел відповідає встановленим вимогам.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Представлене дисертаційне дослідження характеризується високим рівнем підготовки, проте, на нашу думку, важливо звернути увагу на ряд дискусійних положень:

1. У розділ 1 проведено детальне дослідження понятійно-категоріального апарату за темою роботи, розглядається сутність таких дефініцій: «цифрова

економіка», «цифрова трансформація», «цифровізація», «фінансова архітектура», «фінансова архітектоніка», «фінансові технології» та ін., але відсутнє змістовне структурування, групування наукових концепцій їхнього трактування. Здійснення цього б сприяло більшій структурованості теоретичних результатів дослідження.

2. У дисертації розроблені методичні пропозиції щодо оцінювання ефективності запровадження цифрових технологій до системи фінансового управління. Проте варто було б врахувати у методиці доцільність аналізу такої системи до змін і після, і вже на цій основі роботи відповідні висновки.

3. У дисертації значну увагу приділено функціонуванню системи управління ризиками, їхній деталізації, методикам їх виявлення та оцінки наслідків від настання таких ризиків. Проте варто було б більше уваги приділити ролі такої системи у стратегії розвитку підприємств в умовах їхньої цифровізації (п. 3.1).

4. У п. 3.2 авторкою досліджується сутність фінансового інжинірингу та його роль у процесах цифровізації суб'єктів бізнесу. Однак, варто було б більше уваги приділити інструментам фінансового інжинірингу, його завданням та ролі у процесі цифровізації, джерелам залучення ресурсів для підтримки цифрової трансформації економічних суб'єктів.

5. У третьому розділі роботи проведено ґрунтовний аналіз фінансового стану підприємств, що реалізовано через визначення базових показників. Проте в роботі не деталізується, чому саме були обрані ці показники. Логічним було б їх систематизувати або поєднати в єдину схему і поступово у відповідно до такої схеми проводити аналіз.

6. У п. 3.3 доцільно було більшу увагу приділити розробці поетапного процесу впровадження цифрових технологій суб'єктами бізнесу. Саме це дозволило б поглибити прикладний аспект цифровізації діяльності таких суб'єктів, визначити найбільш складні етапи такого процесу та конкретизувати різні можливості їхнього проходження.

7. У роботі варто було приділити більшу увагу дослідженню ролі фінансових установ у процесах цифровізації суб'єктів бізнесу, інституційним передумовам забезпечення цифрової трансформації таких суб'єктів.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Заїки Олени Володимирівни на тему: «Цифрова трансформація та фінансова архітектоніка для стратегічного відновлення суб'єктів бізнесу», подана до захисту у спеціалізовану вчену раду на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за актуальністю, науково-теоретичним рівнем, основними результатами обґрунтованості, основними положеннями і результатами опублікованими у фахових виданнях, новизною та практичним значенням одержаних результатів відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 507 від 03.05.2024 року, авторка Заїка Олена Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Максим ДУБИНА